

vá. A už tu jako
im.
krétních bodů
nu odejít z tele-
spjatá s dobou
iálně vymyšle-
edaktorů jeden
í slovo divákům
puštěné. Nastal

ci objektivitu, je
naly osudy naší
ivotů. Je to sub-
tečnost tak, jak
, jaká by bývala
ít znak úplnosti.
lná.

Šedesátá léta – konflikty televize s mocí

Milan Kruml

Začátek šedesátých let nijak nenaznačoval, že by televize v Československu vstupovala do období, které bude nejspěšnějším za celou její existenci. Jen těžce se vzpomínala na čistky, k nimž došlo v roce 1958, její vedení bylo slabé a programová nabídka z obsahového hlediska stagnovala.

Podstatnou změnu znamenal příchod nového ústředního ředitele Jiřího Pelikána v roce 1963. V květnu vystřídal Adolfa Hradeckého, který byl v této funkci od 1. října 1959. Pelikán jako schopný manažer se obklopil lidmi, na něž se mohl spolehnout. Byli to tehdejší náměstek programu Valter Feldstein, šéf dramatické tvorby Jiří Bělka, v mládežnickém vysílání Miloš Volf, Vladimír Branislav a šéf zpravodajství Bedřich Rohan. Z Ostravy povolal vedoucího publicistiky Jana Neulse... V roce Pelikánova nástupu do televize spěl do finále statut a zákon o ČST, v němž byla podřízenost komunistické straně definována již v prvním paragrafu. Bylo to období, jež Pelikán ve svých vzpomínkách, které vyšly roku 1993 v časopise *Listy*, charakterizoval jako *permanentní skrytou válku mezi lidmi v televizi a Hlavní správou tiskového dozoru; [...] cenzori byli ve všech redakcích, bez jejich souhlasu nesmělo do éteru naprosto nic. Při živém vysílání muselo být razítko na scénáři, rovněž záznam musel mít povolovací razítko [...]. Cenzori denně podávali svodku do své centrály, která ji poté postupovala Novotnému a politbyru.*¹

Pelikán viděl změny, k nimž ve společnosti dochází, a neměl zájem řídit instituci, která by byla považována za nejkonzervativnější ze všech médií. Zasazoval se za své lidi, bojoval s komunistickými funkcionáři o řadu pořadů, měl zájem otevřít ČST zahraničí a spolupracovat i s televizemi na západ od československých hranic. Mimo jiné se mu podařilo realizovat ojedinělý projekt – živě vysílané telemosťy mezi Prahou a Vídní. Z jeho popudu vznikl také roku 1964 v Praze Mezinárodní televizní festival *Zlatá Praha*. Způsob, jakým Pelikán ČST řídil, se mnohým lidem na vedoucích místech nelíbil – docházelo poměrně často k zákazům pořadů, soubore s cenzurou byly stále ostřejší.

PUBLICISTIKA, SLOVO NEZNÁMÉ

Až do roku 1960 se publicistice, a to zejména aktuální, nevěnovala v Československé televizi příliš velká pozornost. Ve zmíněném roce došlo k organizační změně, při níž se z Politicko-zpravodajského programu, jak se tehdy tento útvar jmenoval, vyčlenily tři redakce: Hlavní redakce vysílání televizních novin, Hlavní redakce tělovýchovného vysílání a Hlavní redakce publicistiky a dokumentaristiky. Ta poslední měla především naplňovat požadavek zahrnutý v unesení ÚV KSČ *O stavu a nových úkolech Československé televize* z 24. května 1960, aby televize jednak lépe reagovala na problémy, jimiž žije společnost, a aby také více využívala *nové, sobě vlastní formy*. Autoři tohoto usnesení stěžili, že takový čistě formálně deklarovaný požadavek ČST naplní způsobem, který jim v mnoha případech rozhodně nebude příjemný.

Redakci publicistiky a dokumentaristiky vedl v prvních letech po jejím vzniku Karel A. Krejčí. Prvním významným publicistickým počinem, který se snažil skloubit různé žánry, byly *Haló noviny*, jejichž úvodní epizoda se objevila na obrazovkách 2. října 1962. Název připomínal předválečný list KSČ, scenáristy byli Jiří Brunner a Jaromír Vašta (ten pořad také režíroval), dramaturgem Vlastimil Vávra a vedoucím redaktorem Karel A. Krejčí. Celkem byla odvysílána čtyři vydání, na nichž je zjevné, jak se autorský tým rychle dostával k optimálnímu tvaru: ubývalo hraných sekvencí a také zbytečných slov, naopak přibývalo reportáží na konkrétní témata, především ale kritických pohledů. To byl zřejmě i jeden z důvodů, proč se v *Haló novinách* nepokračovalo. Ve chvíli, kdy se začaly měnit v opravdu kritický publicistický pořad, začaly být pro vedení televize i stranické dohlížitele nepříjemné. Karel A. Krejčí byl posléze odvolán z funkce vedoucího Hlavní redakce publicistiky a dokumentaristiky a přeložen do útvaru zábavy.² To však rozhodně neznamenalo, že by se ČST přestala o aktuální publicistiku pokoušet. Iniciativa se nejprve přenesla z centra v Praze do Brna a hlavně do Ostravy.

VYSÍLÁNÍ Z OSTRAVY A BRNA

Brněnské studio zkoušelo už od konce padesátých let diskusní pořady a Ostrava se specializovala na kvalitní reportáže. Ty se na obrazovce objevovaly především v cyklu *Ostravské vteřiny*. Jejich předchůdci byly cykly reportáží *Čím budu a Vstup ještě zakázán* přenášené přímým přenosem. V roce 1959 se scenárista Jan Neuls a režisér František Mudra pustili do reportážního seriálu *Kamery objevují Ostravsko*, vysílaného v hlavním vysílacím čase jednou měsíčně. Zachytit podobu této části severní Moravy si dal do vinku i nový projekt – *Ostravské vteřiny*. Jeho první epizoda se na obrazovce objevila poprvé 3. ledna 1962. Téměř ve stejné době se v ostravském studiu zrodily i další významné publicistické televizní cykly – *Lovy beze zbrani*, *Negordický uzel*, *Obžalovaná je lhotejnost...* Byla to součást tvůrčího programového záměru, který Jan Neuls společně se svými kolegy důsledně prosazoval. Milan Švihálek v publikaci o historii ostravského studia Československé televize o tom píše: *K relativně ideálnímu žánrovému tvaru se však nepropracovávaly snadno. První pořady z tohoto cyklu byly vlastně jakýmsi souhrnem zpravodajských obrazů o málo známých faktech z historie a současnosti města Ostravy.*³

Ostravské vteřiny částečně uspěly i v tvrdé konkurenci na konci šedesátých let, i když v té době převzala hlavní tíhu aktuální publicistiky Praha.⁴ Zůstal jim věrný i Jan Neuls, který v televizi vystřídal řadu pozic.⁵ Právě on výrazně přispěl ke zřízení tzv. ostravské televizní publicistické školy. *Vteřiny* byly zřejmě jediným aktuálním publicistickým cyklem, který přežil až do počátku sedmdesátých let. Devadesáté deváté vydání bylo odvysíláno v únoru 1972. Pořad se jmenoval *Srdeční záležitost* a zachycoval prostředí jednotky intenzivní péče na koronárním oddělení, kde autor Jan Neuls (v květnu 1970 vyloučený z KSČ) skončil. V dalších dvaceti letech nesmělo být jeho jméno v televizi zmiňováno. Jeho normalizační nástupci mu záviděli, že to byl on, kdo autorsky, dramaturgicky a redakčně výrazně přispěl ke zrození tzv. ostravské televizní publicistické školy.

V souvislosti s ostravskou publicistikou je na místě zmínit též pořad, který sice neodrážel aktuální dění, ale přispěl k budování vztahu lidí k přírodě. Navíc ukázal, že i poutavé vyprávění může být pro diváky příjemným zážitkem. *Lovy beze zbrani* se objevily poprvé v programu Československé televize 23. listopadu 1962 a vydržely na obrazovce následujících dvacet let. Staly se nejnámějšími ze všech ostravských televizních publicistických pořadů.

NOVÁ KVALITA AKTUÁLNÍ PUBLICISTIKY Z OSTRAVY

po jejím vzniku
 ů se snažil sklou-
 na obrazovkách
 byli Jiří Brunner
 l Vávra a vedou-
 dání, na nichž je
 ubývalo hraných
 onkrétní témata,
 ů, proč se v *Haló*
 kritický publicis-
 epříjemné. Karel
 ublicistika a do-
 neznamenalo, že
 nejprve přenesla

7. dubna 1963 o půl desáté večer byl z ostravského studia odvysílán pořad, který si dal za úkol upozornit veřejnost na otřesnou situaci vyvolanou přírodní katastrofou. Mrazy sice už trvaly tři měsíce (od ledna do dubna, přičemž teplota klesala až pod minus třicet stupňů), ale nejvyšší místa ve státě si stále jaksi nechtěla připustit, že jde o nějakou vážnou věc. Pořad, který tuto situaci kritizoval, nesl název *Negordický uzel* a jeho tvůrci divákům sdělovali: ... *zima přece u nás byla odjakživa a nikdy se všechno tak moc neproplétalo [...] Naši zemi to bude stát miliardy. Zavinila to všechno ale jenom zima? Nebo byl mráz jenom katalyzátorem tohoto propletence? Kde je jeho konec a kde začátek? Vydejme se s kamerou, blokem a mikrofonem rozplétat závity tohoto podivného uzlu.*⁶

Pořad trval pouhých třicet minut, ale vzbudil takovou pozornost, že musel být v krátké době dvakrát reprízován. Věcně a otevřeně ukázal na vleklé problémy v řízení hospodářství, což se v té době rovnalo obrovskému šoku – občané sice věděli své, ale oficiálně vše přece fungovalo dobře a země podle nejvyšších míst směřovala k socialismu. *Negordický uzel* představoval novou kvalitu aktuální publicistiky; mohli bychom jej označit za předchůdce pozdějších investigativních televizních pořadů.

Pod společným titulkem *Negordický uzel* bylo v letech 1963 až 1965 odvysíláno celkem sedm pořadů: úvodní *Negordický uzel* (7. dubna 1963), *Smrt řeky* (30. června 1963), *Zimní kalamita začala* (5. srpna 1963), *Kůň versus kůň* (25. srpna 1963), *Důlní lokomotivy budou* (24. ledna 1964), *Chraňme si značku* (10. února 1964) a konečně *Co s ním?* (24. srpna 1964).

ODVÁŽNÉ POLEMIKY A DISKUSE Z BRNA

ady a Ostrava se
 ředejším v cyklu
 'stup ještě zakázán
 režisér František
 ysílaného v hlav-
 rní Moravy si dal
 brazovce objevila
 zrodily i další vý-
 zel, *Obžalovaná je*
 n Neuls společně
 storii ostravského
 věmu tvaru se však
 ísí souhrnem zpra-
 z Ostravy.³
 i šedesátých let,
 Zůstal jim věrný
 přispěl ke zřízení
 líným aktuálním
 i let. Devadesáté
 Srdeční záležitost
 dělení, kde autor
 ti letech nesmělo
 i mu záviděli, že
 ěl ke zrození tzv.

Z iniciativy tehdejšího ředitele Josefa Křivánka začalo brněnské studio již v roce 1963 s vlastním polemickým publicistickým pořadem *Mohu do toho mluvit*, na svou dobu nebývale odvážným a kritickým. Byl kombinací zábavy a publicistiky, ale nechyběly v něm ani scénky a písničky. Vystupovali v něm často známí lidé a odpovědní funkcionáři. Režii měl Jiří Prokel. Poprvé se vysílal 4. února 1963 a brzy se stal programovým těžištěm studia. Tento formát si postupně získal velkou diváckou oblibu, protože se v něm kritizovaly ekonomické problémy, nekvalitní výroba spotřebního zboží a byrokracie, samozřejmě v mantinelech vymezených stranickou politikou. V druhé polovině šedesátých let se objevil významný diskusní cyklus *Jak se máte?* Kromě toho se natáčely také reportáže zaznamenávané na film, například cyklus *R 66 a R 67*, který se vysílal až do začátku roku 1968. Publicistika z brněnského studia měla svou nezaměnitelnou tvář a úspěšně se prosazovala v celostátním vysílání Československé televize.

BESEDY PRAHA – VÍDEŇ

pořad, který sice
 dě. Navíc ukázal,
Lovy beze zbraní
 adu 1962 a vydr-
 ze všech ostrav-

Výjimečnou událostí byly přímé přenosy besed mezi Prahou a Vídní. Tento nápad vznikl v roce 1963 a domlouvali ho ředitelé ČST Jiří Pelikán a ORF Helmuth Zilk. Než se *Telemosty/Stadtgespräche* objevily na obrazovce, museli iniciátoři v ČSSR přesvědčit velké množství funkcionářů, že nejde o ideologickou diverzi, ale o příspěvek k lepšímu poznání obou zemí. Formát byl zajímavý – vždy pětadvacet obča-

nů z každého města diskutovalo živě na různá témata. V ČSSR to bylo vůbec první ne-cenzurované televizní živé vysílání, skutečné okno do svobodného světa, ve kterém byly kladeny neslychaně otevřené otázky. Zároveň působily jako jeden z důležitých zdrojů obnovujícího se československého demokratického povědomí, hodnotil po letech v dvouměsíčníku *Listy* projekt Přemysl Janýr:

První *Telemost Praha – Vídeň* se vysílal v září 1964; předsednictvo ÚV KSČ jej označilo za neodpovědně politicky připravený a žádalo nápravu. 17. prosince 1965 se konal další přenos Vídeň – Praha; na přání ČST byli vybráni diskutéři z řad umělců a kulturních pracovníků. Ani tento program se ale na ÚV KSČ nelíbil a další plánované diskuse se Západem musely být dočasně zastaveny.

PŘÍLIŠ ZVĚDAVÁ KAMERA

Publicistika patřila zejména v druhé polovině šedesátých let k tomu nejlepšímu, co Československá televize ve své historii vytvořila. Nejen z hlediska obsahu, tvůrci experimentovali i s formou – kombinovali žánry, zkoušeli nové nebo do té doby u nás nepoužité postupy, například skrytou kameru, hraný dokument atd. Postupně se začali zabývat i tématy, která byla do té doby absolutním tabu – od perzekuce politických protivníků přes nefungující systém řízení plánovaného hospodářství až po otázku, zda je stávající politický systém s vedoucí úlohou KSČ pro Československo tím nejvhodnějším. V nejrůznějších besedách a anketách se na obrazovce začali objevovat lidé z ulice, kladli obyčejné otázky, týkající se každodenních problémů, vyjadřovali se k ekonomické i politické situaci.

Así nejlepší příklad vývoje televizní publicistiky nabízí pořad *Zvědavá kamera*. Tento cyklus magazínů, reportáží, diskusí připravovala od roku 1958 Redakce pro mládež. Od května 1963 do jejího čela nastoupil jako vedoucí redaktor Vladimír Branislav s týmem nových spolupracovníků. Začala tak dlouhá cesta, na jejímž konci byly špičkové pořady, které se promítly i do politického života konce šedesátých let. Mnohá vydání přinášela velmi kritické pohledy na problémy Československa už v první polovině šedesátých let, proto byla na příkaz z nejvyšších míst zastavena, o jiné se pokoušel ústřední ředitel Pelikán bojovat, v případě dalších se alespoň snažil zachránit před postihy jejich autory.

PROBLÉMOVÁ REPORTÁŽ

Příkladem může být reportáž Otty Bednářové *Volba povolání* odvysílaná v roce 1964. Autorka zde na konkrétním příkladu z Vysokého Mýta ukázala, jak jsou při přijímání žáků na střední školy preferována třídní hlediska před znalostmi uchazečů. Šlo o talentovanou Věru Hoškovou, která byla v roce 1962 – na základě výborného prospěchu na základní škole, úspěšného pohovoru, výborně složené talentové zkoušky a na doporučení školské a kulturní komise ONV ve Svitavách – přijata na Pedagogickou školu v Litomyšli. V září téhož roku došel z rady Městského národního výboru ve Vysokém Mýtu do školy dopis, v němž se žádá zrušení přijetí Věry Hoškové, neboť její otec je bývalý živnostník. Škola proti tomuto rozhodnutí protestovala. Odvolávala se na to, že tato skutečnost byla členům komise známa už dříve, že žákyně již do školy chodí a není tedy vhodné přijetí rušit. Přes veškeré protesty musela však Hošková odejít.

Začátkem roku 1964 se o případu dozvěděla *Zvědavá kamera* a její redaktorka Otta Bednářová se vypravila spolu s kolegou z *Rudého práva* Jaroslavem Paterou do Li-

tomyše a Vysokého Mýta, kde zjistili, že někdo se chtěl Hoškovým pomstít. Pan Hošek byl před únorem 1948 dva roky živnostníkem (architektem na volné noze) a odnést to měla jeho dcera.

Reportáž vyvolala velmi negativní reakci okresního výboru KSČ v Ústí nad Orlicí. Upozornění na zvláštní a ideologickou zaslepenost mělo neblahou dohru pro všechny zúčastněné. Jen ze studia vyloučená Věra to nevzdala a nakonec úspěšně absolvovala zdravotnickou školu. Pan Hošek, zaměstnaný v továrně Karosa, byl jako nebezpečný živel přeřazen z odboru investiční výstavby na místo skladníka. Otta Bednářová a její kolega z *Rudého práva*, s nímž na reportáži pracovala, měli kvůli svému kritickému postoji v této záležitosti velké nepříjemnosti. Zajímaly se o ně nejenom stranické, ale i bezpečnostní orgány, hrozily jim vyhazovy ze zaměstnání. Bednářová byla obviněna z pomlouvání, nahrávání prozřadným živlům, ze špatné práce atd. Vedení ČST v čele s ústředním ředitelem Jiřím Pelikánem ji sice uchránilo před propuštěním, ale musela být přeřazena na jiné místo. Redaktor Patera, ve chvíli, kdy se za něj postavila redakce *Rudého práva* včetně šéfredaktora, byl přece jen pro okresní stranické funkcionáře příliš velké sousto.

Tato reportáž *Zvědavé kamery* měla nepříjemnou dohru i pro celou Československou televizi. V duchu volání, aby v médiích *ti, kterým není jasná linie a politika strany nebo ji nejsou sto zajišťovat a prosazovat, byli nahrazeni ideově a politicky pevnými, organizačně schopnými a straně a lidu oddanými kádry...*, jak žádal v prvním čísle ročníku 1965 časopis *Život strany*, byli z ideologického oddělení ÚV KSČ do televize dosazeni Jaroslav Hondlík a Jiří Plachý jako náměstci ústředního ředitele, kteří měli rozhodovat o tom, co půjde na obrazovku. Teprve v březnu 1968 je mohl ústřední ředitel Čs. televize Jiří Pelikán odvolat z funkcí.

HLEDÁNÍ ODPOVĚDÍ VE SPORU DVOU GENERACÍ

Zásahů cenzury či stranických orgánů proti *Zvědavé kameře* byla řada. Velkou nevoli vyvolal *Spor* z dubna 1966. V jednacím síni číslo 132 na Ovocném trhu v Praze bylo inscenováno zvláštní soudní přelíčení. *Před senát předstupovali dvacetiletí studenti, o něco starší dělníci, inženýři a filosofové, aby vypovídali o svém vztahu k naší společnosti a podali otevřené svědectví o tom, co se jim v této společnosti líbí a nelíbí. Pět dní žilo před kamerami přelíčení ve věci sporu dvou generací. Generaci dvacetiletých kupříkladu zastupoval technik z výpočtového střediska, generaci nadšeného mládí z let 1948 - 50 spisovatel Pavel Kohout. Při této při nešlo o poražené ani o vítěze, ale o společné hledání odpovědi na otázky, které mladé lidi vzrušují, otázky často nepříjemné a bolavé, o kterých se diskutuje spíše v soukromí než na veřejnosti, vzpomínali v roce 1968 tvůrci.*⁸ Pokračování nazvané *Porota* bylo na zásah vyšších míst zakázáno – místo něj se vysílal francouzský film *Knoflíková válka*. Teprve v březnu 1968 byl *Spor* opakován a *Porota* uvedena v premiéře s obrovským ohlasem.

Pozornost vyvolalo také vysílání pořadu z 23. února 1967: *Který ze tří? Tuto otázku položí Zvědavá kamera všem divákům na závěr [...], kterým chce mimo jiné vyzkoušet schopnosti našich lidí i jejich zdravý instinkt při výběru pravých autorit, jak informovala diváky ČST. Po poradě s odborníky jsme vybrali tři základní rozdílné typy autorit a jejich představitele uvedeme do života v pomyslném volebním boji. Vymyšlení kandidáti A, B i C budou během osmdesátiminutového pořadu soupeřit o vaši přízeň. Budou slibovat, řešit, organizovat, předkládat volební program i odpovídat na všetečné otázky reportérů a novinářů.*⁹

DALŠÍ VÝZNAMNÉ PROJEKTY

20. dubna 1966 měl premiéru největší publicistický projekt ČST v tomto desetiletí – padesátidílný televizní pořad *Československá expedice*, na němž se podíleli významní televizní publicisté Jan Neuls, Jindřich Fairaizl, Viktor Růžička a Jiří Stehlík, přední kameramani a celé štáby dalších pracovníků. Na podzim roku 1965 se rýsovala z podnětu Jana Neulse první představa: vyjet s televizní kamerou do málo navštěvovaných míst a přinést doklady o životě, o lidech, o problémech. Začátkem roku 1966 se představa změnila. Hlavní redakce publicistiky v Praze si předsevzala zdánlivě nereálný úkol: natočit pět reportáží z každého kraje, celkem tedy padesát televizních filmů. Nicméně – podařilo se. Za tři roky se na obrazovce objevilo padesát filmů.

Společenským problémům se věnoval také publicistický cyklus *Civilní pře*. Na podzim 1966 zaujal diváky díl Václava Sklenáře věnovaný dívkám, které utíkají z domovů, chodí za školu a toulají se s partami. Kromě příběhů byl tento pořad doplněn o názory odborníků a snažil se také o analýzu příčin problému a hledání možných řešení.

Věc veřejná byl společný publicistický cyklus Čs. televize a redakce týdeníku *Kulturní tvorba*. První vysílání v září 1966 se zaměřilo na odměňování. Režii sedmdesátiminutového pořadu měl Karel Pech. Byla to zajímavá kombinace žánrů, obsahovala také stylizovanou, humornou složku. Kritici se ovšem domnívali, že autoři pořadu přecenili jeho formu a podcenili jeho obsah. Nicméně divákům to nevadilo; navíc se řada informací a poznámek díky této kombinaci odehrávala přijatelnou formou a nezatažovala vlastní besedu. Diskusní pořad byl ale pro držitele moci příliš odvážný. Na jaře 1967 ho zakázali.

V pátek 13. ledna 1967 se objevil v programu ČST nový polemický pořad připravený v Brně *Jak se máte?* autorů Josefa Křivánka a ing. Kamila Knotka. Tématem byla tvorba životního prostředí člověka. *Spojení názvu seriálu a této tematiky dává námět k polemice: Budeme zlepšovat životní prostředí, až si na to vyděláme, nebo musíme zlepšit toto prostředí, abychom začali vydělávat?* tázali se veřejnosti autoři, kteří též sdělovali: *Pořady seriálu Jak se máte? budou vysílány přímým přenosem a zúčastní se jich kromě odborníků i četní reprezentanti veřejného mínění.*¹⁰

TELEVIZNÍ PUBLICISTIKA PRAŽSKÉHO JARA

Významným signálem změn nejen v Československé televizi byl rozhovor Kamila Wintera s Eduardem Goldstückerem v únoru 1968. *Až se jednou bude hodnotit proces navrácení barvy životu, pak tam někde na začátku bude mít své čestné místo Winterův rozhovor s Eduardem Goldstückerem. Co v něm bylo řečeno, odehrálo roli inspirátora – jedny to sice hodně rozčílilo, ale jiným to dodalo chuti a odvahy. A hlavně rozbíhalo to lavinu diskusí a názorových střetnutí, kterou nebylo možno zastavit až do dnešních dnů, ačkoli přece všechno mělo být jinak. Od těchto chvil se staly televizory něčím víc, než byly do té doby. Dosud to byla jen atrakce pro zábavu a potěšení všech generací a všech společenských vrstev. Nyní se to začalo měnit v největší tribunu národa. V tribunu, která měla nesmírně citlivou anténu: rychle zachycovala všechny prvky ve veřejném mínění, aby je vysílala, a tak je rozšířila a jejich působení umocnila, hodnotil zmíněný rozhovor týdeník Československá televize v prvním čísle ročníku 1969.*¹¹

Ohlas na rozhovor vysílaný v rámci *Televizních novin* byl obrovský. A nejen pozitivní. V archivu ČST se například dochovala rezoluce vedení základní organizace KSČ národního podniku Potrubí ze 7. února, která byla určena ústřednímu řediteli Peliká-

novi a představuje typický způsob argumentace konzervativních funkcionářů KSČ hovořících za kolektiv, aniž by se ptali na jeho názor: *Vážený soudruhu! Nedělní pořad televize Mezi čtyřma očima soudruha Wintera a soudruha Goldstückera vzbudil mezi našimi zaměstnanci nepříznivý ohlas a považujeme za nutné k němu zaujmout i naše stanovisko. Za nejzávažnější a naprosto chybné považujeme vyjádření soudruha Goldstückera k demonstracím studentů. Bez objektivního vysvětlení konstatoval, že jsme se ke studentům zachovali jako k třídnímu nepříteli. Jakým právem znevažuje oficiální vyjádření k těmto událostem, které pravdivě zhodnotilo nedostatky, at se týkaly kohokoliv. Chtěl snad vyvolat dojem, že tím třídním nepřitelem měla být naše bezpečnost, která zákrok prováděla? Odsuzujeme a odmítáme takové názory, které mohly posloužit skutečně jen těm jednotlivcům, kteří z demonstrace chtěli udělat akci politickou proti našemu zřízení.*

Nesouhlasíme ani s vlídným postojem soudruha Goldstückera k jeho známému Mňáčkovi, který prokázal, že je zárdce našeho národa a nezaslouží si, aby byl jinak posuzován.

Nelíbilo se nám ani jeho vyjádření k vyloučeným třem spisovatelům, kterým vlastně bylo „ukřivděno“. Jistě mají plné právo na odvolání. Nás pak bude zajímat oficiální, objektivní a spravedlivé stanovisko, nikoliv však názory, které jsou subjektivně zaměřené.

Na závěr uvádíme, že stojíme za ÚV KSČ i rezolucí z posledního zasedání, ale současně upozorňujeme na to, že výše uvedený televizní pořad nepůsobí dobře na myšlení lidí a nepřispívá k sjednocování celé naší společnosti.

Věříme, že vezmete v úvahu naši připomínku i názory pracujících našeho podniku a zajistíte, aby se názory jednotlivců, které – jak se ukázalo – mohou být chybné, nebyly tímto způsobem publikovány. (V dubnu 1968 se touto rezolucí a způsobem, jakým byla sestavena a odeslána, zabývala mimořádná celozávodní konference ROH zmíněného podniku.)

TÝDENÍK ŽIVĚ VYSÍLANÝCH ROZHOVORŮ

Na jaře 1968 se začal ve vysílání objevovat týdeník *Mezi námi*, publicistický pořad v délce třiceti minut s podtitulem *Zajímaví lidé v hovoru i ve sporu*, v němž se role hostitelů ujali Jiří Kantůrek, Ladislav Daneš, Jiří Ruml a Vladimír Tosek. Hostitel vždy představil divákům jednoho či několik hostů dvojího druhu: buď šlo o význačné známé osobnosti z nejrůznějších oborů veřejného života anebo o „obyčejné občany“ zajímavé jejich zážitky, povoláním, koníčkem nebo mimořádnou okolností, která na ně soustředila zájem veřejnosti. Pořad se vysílal živě, bez scénáře a bez zkoušky, otázky nebyly hostům předem známy.

V květnu 1968 (podle programových plánů začalo vysílání 9. dubna téhož roku – pozn. autora) mě oslovil Vladimír Tosek, že chce dělat nový týdenní cyklus rozhovorů, živě vysílaných, s významnými osobnostmi z různých oblastí života, vzpomíná Ladislav Daneš.¹² *Se mnou počítá jako s člověkem znalým kulturního světa. Střídali bychom se s Jiřím Kantůrkem a Jiřím Rumlem. Dnes se to zdá jako normální záležitost, tehdy se ovšem živě, bez možnosti zásahu, vysílalo jen zcela ojedinele. Pláclí jsme si, cítil jsem se poctěn, protože jsem měl dojem, že Tosek mi byl zvlášť přátelsky nakloněn. Pořad se nazýval Mezi námi. Znělku – kupodivu se na to staří diváci pamatují – tvořil záběr hracího strojeku, malého piánka, které mělo navodit atmosféru intimní pohody.*

Samozřejmě – to bych nebyl já – hned v mém prvním vysílání byl průšvih jako hrom. Pozval jsem si jako hosta Arnošta Lustiga, který v té době sbíral jedno mezinárodní uznání za druhým a ceny na festivalech, abych si s ním pohovořil o tom, jakou má z toho radost a co chystá dál. Lustig, aniž mě předem varoval, převedl řeč okamžitě na mezinárodní politiku. Bylo to krátce po „šestidenní“ válce mezi Egyptem a Izraelem, ve které tenkrát naše

vláda a všechny země socialistického tábora stály nekompromisně na straně protizraelské. A Lustig věcnými argumenty, fundovanými i emotivními, stranil pochopitelně Izraeli. Přitom stačil pourážet kdekoho, počínaje polským vrchním komunistou Gomulkou. Ještě než jsme stačili vylézt ze studia, byla tu stížnost z ministerstva zahraničí, přišla demarše od Poláků a stohy dopisů od diváků. Některé začínaly „Konečně jsme slyšeli pravdu“, jiné „Ty smradlavý Žide“ a pokračovaly hrozbou vyvraždění celé rodiny. Ještě je mám schované. Lustig se stal jedním z hlavních argumentů, když mě pak po okupaci vyhazovali z televize.

SMRT JANA MASARYKA NA OBRAZOVCE

V druhé polovině desetiletí zaujaly diváky investigativní reportáže Vlastimila Vávry. Například jeho pátrání po nacistických zločincích v Jižní Americe mělo značný mezinárodní ohlas. Vávra zjistil a zdokumentoval, že Josef Mengele žije v Paraguayi a občas zajíždí na svém motorovém člunu do argentinského Eldoráda.

Později se věnoval tématům, která byla dlouhou dobu tabu. Ve čtyřdílném dokumentu *Na pomoc generální prokuratuře* např. pátral po skutečných příčinách smrti ministra zahraničí Jana Masaryka (14. 9. 1886 - 10. 3. 1948). Tento cyklus, který měl obrovský divácký ohlas, považovali někteří funkcionáři KSČ za přímý útok na režim.

Na jaře 1968 připomněl otázku nejasností kolem konce Jana Masaryka otevřený dopis filosofa Ivana Svitáka v časopise *Student* z 3. dubna 1968, v němž vyzval generální prokuraturu (prof. JUDr. Jana Bartušku) k objasnění Masarykovy smrti. Generální prokuratura reagovala okamžitě. Ještě téhož dne pověřil náměstek generálního prokurátora JUDr. František Zábranský vedoucího odboru vyšetřování JUDr. Jiřího Koláře prošetřením okolností Masarykovy smrti. Poslední výsledky probíhaly ještě v únoru následujícího roku. Vyšetřování smrti Jana Masaryka se stalo integrální součástí tzv. demokratizačního procesu v průběhu roku 1968 a bylo až do 21. srpna jednou z nejcitlivějších otázek ve vztahu k Sovětskému svazu.

Zprávy o obnoveném vyšetřování a informace od nově se přihlásivších svědků přinášel tehdejší denní tisk od dubna do podzimu 1968 velmi často; v omezené míře i po 21. srpnu – až do poloviny roku 1969. Téma zajímalo nejširší veřejnost, což vedlo k záplavě podnětů a informací, které dostávali vyšetřovatelé. Bylo zjevné, že televize, nejvlivnější médium té doby, nemohla téma ponechat stranou. Počátkem dubna se ho ujal právě Vlastimil Vávra.

První část čtyřdílného cyklu nazvaného *Na pomoc generální prokuratuře* byla odvysílána ve čtvrtek 11. dubna – tedy osm dnů poté, co *Student* zveřejnil Svitákovu výzvu. To je i na dnešní dobu rekordní čas. Úvodní epizoda nesla název *Smrt Jana Masaryka*, další díl *Den před divnou smrtí* (19. dubna), třetí *Po dvaceti letech* (3. května) a závěrečný *Smrt ve čtyřech variantách* se vysílal přesně o měsíc později. Vávra se nesnažil suplovat práci vyšetřovatelů a najít jednoznačnou odpověď na základní otázku, zda šlo v případě Jana Masaryka o sebevraždu či vraždu, ale s pečlivostí jemu vlastní předložil veřejnosti všechna dostupná fakta a svědeckví, která měl k dispozici (v průběhu přípravy pořadu a po odvysílání úvodní epizody se mu hlásili další svědkové). Předpokládal, že informace, které dal dohromady, na jedné straně pomohou generální prokuratuře (proto cyklus také tak nazval), na straně druhé vyvolají v divácích hlubší zájem o události staré dvacet let.

Po okupaci a s postupující normalizací se Vávřův pořad stal často zmiňovaným příkladem kontrarevoluční a antisovětské činnosti médií. Není proto divu, že už první publicistická relace se po nástupu nového ústředního ředitele Jana Zelenky věnovala právě tomuto tématu.

Do začátku normalizace stačil Vávra natočit ještě dva pozoruhodné pořady. První, *Blaničtí rytíři – jsou? Nejsou?*, měl premiéru 4. prosince 1968. Hledat Blanické rytíře několik měsíců po okupaci, to bylo jasné poselství. A s ním spojená předpověď, že zatím ještě není nejhůř, se rovněž v následujícím roce plně potvrdila. Další pořad nazvaný *Cesta do Brixenu, aneb putování po stopách Karla Havlíčka Borovského* sice Vávra dokončil, ale odvysílán už nebyl. Na obrazovce se mohl objevit až po Listopadu. Na podzim roku 1969 udělil Filmový a televizní svaz (FITES) Vlastimilu Vávrovi cenu Trilobit za publicistiku, což vyvolalo mezi normalizátory vlnu zuřivosti. Vedení KSČ to označilo za provokaci, vedení televize proti ceně oficiálně protestovalo.

TELEVIZE JAKO TRIBUNA NÁZORŮ

Nové publicistické pořady na jaře a v létě 1968 dobře mapovaly politickou a společenskou situaci – od rozhovorů s politickými a veřejnými činiteli až po analýzy ekonomických problémů. Diskusní pořad Jiřího Kantůrka *Sondy* začala ČST vysílat 21. března; první vydání mělo název *Co se vlastně změnilo?* Karel Pech a Arnošt Frydrych se koncem května přihlásili s pořadem *Kam spějeme?*, v němž zahájili otevřenou diskusi na téma postavení televize, kvalita publicistiky a podobně. Ve večerních časech se na obrazovku vrátil komentář *Tváří v tvář*, těsně před okupací pak *Slovo ke dni*. V průběhu léta vyzkoušela ČST řadu formátů – například specializované komentáře na jedno téma (*Fakta s Otou Šikem*). Brněnské studio zařadilo nový cyklus diskusních pořadů *Mínění proti mínění*, Ostrava pak nabídla divákům nově koncipovanou pravidelnou relaci *Obžalovaná je lhostejnost*.

Vedle cyklů se v programu ČST (často jako aktuální programová změna) objevila i řada zajímavých dokumentů – ať už to byly pořady o smrti generála Janka (*Smrt generála*) nebo znepokojivé společensko kritické triptychy Jindřicha Fairaizla *Inzerát a Starci*.

V roce 1968 vysílala Československá televize také další velmi sledovaný publicistický cyklus – devítidílný seriál s názvem *Co tomu říkáte, pane Werichu?* Ptal se Vladimír Škutina, odpovídal občan Jan Werich. Témata byla různá, ale především aktuální, ostatně spolupráci si Škutina s Werichem vyzkoušeli už při přípravě Škutinova původně plánovaného šestidílného cyklu *Přiložte životopis k výročí vzniku Československa*. Z něj byly nakonec odvysílány pouze dvě části právě s Janem Werichem.

ZMĚNY PO SRPNU

Podzim roku 1968 byl ve znamení postupného utlumování aktuální publicistiky. Řada témat prostě nemohla být zpracována, protože *ohrožovala proces konsolidace* – rozuměj: představu konzervativců a vedení Sovětského svazu i dalších států Varšavské smlouvy, které se podílely na okupaci, o dalším vývoji. Není tedy divu, že na podzim roku 1968 byl Jiří Pelikán označen (spolu s ředitelem Čs. rozhlasu Zdeňkem Hejzlarem) za jednoho z předních kontrarevolucionářů v médiích a na nátlak sovětského vedení po usnesení předsednictva ÚV KSČ z 25. září toho roku odvolán z funkce. Byla to první kádrová změna v médiích.

30. srpna byl zřízen Úřad pro tisk a informace a vydán zákaz věnovat se především vnitrostranickým politickým otázkám a polemice s pěti intervenujícími socialistickými státy. Již v září začaly v některých médiích čistky. Podle vzpomínek

novináře a rozhlasového komentátora Karla Kyncla (přišel do televize koncem roku 1968) v knize *Život jako román* na tom byla ČST tedy ještě poměrně dobře. Zatímco nové vedení Československého rozhlasu zakázalo řadě redaktorů mluvit na mikrofon jaksi preventivně už během září a října 1968, v ČST probíhal obdobný proces sice stejně neodvratně, ale o něco pomaleji.¹³

Brzy po svém nástupu na obrazovku, v listopadu 1968, vzbudil právě Kyncl pozdvižení pořadem *Je ta kniha bílá, nebo proužkovaná?* Dramaturg Ota Popp a režisérka Jana Michajlová tehdy nechali Karla Kyncla a Jiřího Lederera číst vybrané pasáže z tzv. *Bílé knihy* obsahující doklady o údajné kontrarevoluci v roce 1968. Lidé, o nichž byla při čtení řeč, vzápětí vstupovali před televizní kamery a uváděli dezinformace na pravou míru. Tento pořad byl jedním z podnětů k dalším personálním změnám ve vedení televize.

Konzervativcům ale vadily i jiné relace: *Jsme s vámi, buďte s námi!* Vladimíra Škutiny (jeho další vydání měla název *Publicistický magazín*), polemický seriál *Hovory s lidmi* ze září 1968 Přemka Podlahy a Jiřího Dandy, aktuální publicistika *O čem se hovoří, beseda 3+1 Jak dál?* Jiřího Kantůrka, ale i magazín s celkem nevinným titulem *Jak se máte – co děláte?* Ladislava Daneše a Zdeny Joskové.

KONEC SVOBODNÉ PUBLICISTIKY

V listopadu 1968 bylo usnesením předsednictva ÚV KSČ „dočasně“ zastaveno vysílání politicko-publicistických pořadů v Čs. televizi a v Čs. rozhlasu. *Televizní diváci mají vědět*, sděloval čtenářům *Filmových a televizních novin* Jiří Lederer, že absence politické publicistiky odpovídá rozhodnutí vlády. *Bude dobré, aby z nedostatku takové publicistiky nebyla obviňována televize.*¹⁴

Po listopadovém plénu ÚV KSČ proces oklešťování pokračoval. Televize procházela důkladnou kádrovou obměnou, museli odejít ti, kteří se aktivně angažovali v reformním období. Počátkem prosince 1968 vláda odvolala svého zmocněnce pro Československou televizi Bohumila Švece a novým ústředním ředitelem jmenovala dosavadního vedoucího kabinetu předsedy vlády Josefa Šmídmajera. S jeho příchodem byla dosavadní relativní otevřenost ve zpravodajství a publicistice dále výrazně omezena.

Josef Šmídmajer byl ve funkci necelý rok; v srpnu 1969 jej ve funkci vystřídal Jan Zelenka. Šmídmajer vydal nejeden proklamativní doklad o příspěvku Československé televize ke konsolidaci nového režimu. Ohrožené pracovníky však pouze přerážoval mimo obrazovku, především do přípravy druhého programu, a pracovní poměry rozvázal jen s těmi, kteří byli v zahraničí nebo z televize odešli sami. Za jeho působení televize nikdy neodsoudila svou reformní roli v roce šedesátém osmém ani písemně ani ve vlastním propagandistickém pořadu. Odvoláním Josefa Šmídmajera z funkce ústředního ředitele 6. srpna 1969 skončilo období, kdy se Československá televize bránila nastoupené normalizaci.

Ještě na podzim roku 68 bylo možné pokoušet se o různé náznaky postojů k politické situaci. Již 3. ledna 1969 ale ÚV KSČ vydal prohlášení *O odpovědnosti sdělovacích prostředků při ovlivňování veřejného mínění* a o čtyři dny později se předsednictvo ÚV KSČ usneslo na tom, že bude každý týden projednávat program rozhlasu a televize a schvalovat jednotlivé relace politické publicistiky.

Konec svobodné publicistiky v ČST přišel definitivně po smrti Jana Palacha. Dvanáct redaktorů známých z obrazovky se sešlo před televizní kamerou, aby řeklo po zprávách své *Slovo ke dni*. Živě, z paměti. Jeden z nich, Ladislav Daneš,

vzpomíná ve své knize: *Byl tam Kyncl, Kantůrek, Fairaizl, Branislav a další [...] Všichni až na jednoho museli vzápětí z televize. Bohužel záznam se nepořizoval (nebo bohudík?), takže mi není po letech známo, co kdo říkal.¹⁵ [Existuje zvukový záznam, který byl nedávno objeven – pozn. autora.] Byla to zřejmě poslední příležitost, kdy ČST prezentovala postoje tvůrců i široké veřejnosti bez kurately cenzorů a dohlížitelů.*

OKAMŽITÁ OPATŘENÍ

Již 24. ledna 1969 se situací v televizi zabývala vláda a tři dny nato zasedal ÚV KSČ, z jehož jednání vzešla *Okamžitá opatření v Čs. televizi, v Čs. rozhlase a v tisku. V Čs. televizi: U ústředního ředitele se zřizuje ideový sbor složený z politicky pevných zástupců aparátu ÚV KSČ, vlády a Národní fronty. Sbor pravidelně hodnotí pořady a projednává programové plány.*

Ústřední ředitel jmenuje svým náměstkem pro zpravodajství a publicistiku Miroslava Moce nebo Jana Kašpara, náměstkem pro kulturní pořady Přemysla Kočího a ekonomicko-technickým náměstkem Jiřího Würtherleho. Dosavadní náměstek Z. Noháč nastoupí dovolenou.

Okamžitě se zařizuje, že na obrazovce nebudou vystupovat Škutina, který z televize odejde, Kyncl a Daneš, kteří budou umístěni v zahraničí, dále Toninger, Lavička a Dvořáčková. Moučková nastoupí měsíční dovolenou a poté bude uvaženo její další zařazení. Budou individuálně vyhodnoceny politické postoje dalších publicistů a podle potřeby učiněna další opatření.

Bude ihned rozvázán pracovní poměr s Toskem a Winterem.

Se všemi hlasateli bude projednána politická linie televizního vysílání, jakož i forma přednesu pořadů a zpráv na obrazovce.

Vedení televize ihned připraví a zavede potřebný mechanismus přípravy, výroby a vysílání pořadů, který umožní jejich úplnou předběžnou kontrolu a striktně stanoví zodpovědnost jednotlivých vedoucích pracovníků.

Zodpovídají: s. Havelka, s. Šmídmajer (označeno jako Tajné).¹⁶

MIZEJÍCÍ TVÁŘE I POŘADY

Z vysílání začaly mizet nejen tváře, ale i již natočené pořady. Na 13. února 1969 slibovala ČST třetí vydání *Publicistického magazínu* (původně se jmenoval *Jsme s Vámi, buďte s námi!*) s podtitulem *Jak v tom neumíme chodit*. Měl obsahovat aktuální komentáře, které shromáždil Vladimír Škutina. *Kromě pravidelné listárny a anekdotária tentokrát z redakce Dikobrazu uvidíte a uslyšíte Slovo ke dni Jiřího Kantůrka, Evu Pilarovou, Karla Černocho a Karla Štědrého, reportáž Karla Kyncla, nůžky Jiřího Hochmana, oznamovala programová noticka. V Publicistickém magazínu číslo 3 je zařazen i snímek z přeletu Jana Wericha z New Yorku do Prahy, kde se ho Vladimír Škutina honem zase zeptal: Co tomu říkáte, pane Werichu? – a samozřejmě několik dalších aktualit. Místo toho byl ale vyslán pořad Sartre, Praha, P. F. 1969.*

Posléze zmizely i další pořady – například pozoruhodný měsíčník Oty Poppa a Zdeny Joskové *Jiskry, jizvy, jistoty* moderovaný Jiřinou Jiráskovou, který se orientoval na kulturní dění a duchovní hodnoty – ten se dočkal pouze pěti epizod, šestá, červnová, se Zdeňkem Podskalským už nesměla být odvysílána – měla premiéru až v červnu 1990.

NORMALIZÁTOŘI A JEJICH ČINNOST

V srpnu 1969 nastoupilo do Československé televize nové vedení v čele s Janem Zelenkou. Nastalo nové „čištění“ – v jehož průběhu zmizely z obrazovky další tváře. Skupinka ochotných a všehoschopných lidí, v níž hrál prim dr. Miroslav Hladký,¹⁷ od dubna šéfrežisér *Televizních novin*, začala napravovat chyby výrobou mnohdy dezinformačních propagandistických dokumentů.

Spolu s reportérem Bohumilem Toningerelem ze Svobodného slova natočil Hladký celovečerní dokument *A léta běží, vážení*. Věnoval se v něm osobě velmi kontroverzního „svědka“ Vítězslava Kadlčáka – Chlumského, který tvrdil, že má důkazy o vraždě Jana Masaryka.

Pro propagandu v zájmu nastupující vládnoucí garnitury byl Kadlčák postavou přímo ideální. Na jeho svědectví se dalo demonstrovat, že celé dosavadní vyšetřování a objektivní zkoumání informací o Masarykově vraždě bylo postaveno na výpovědích podvodníků a na tvrzeních zcela nevěrohodných. O několik týdnů později se Hladký ke kauze vrátil. Přišel s novým projektem, který byl namířen proti Vávrově cyklu *Na pomoc generální prokuratuře*. Pracoval na něm s náměstkem ústředního ředitele ČST Vladimírem Soleckým. Tentokrát se rozhodl nejen odhalit pozadí kampaně o smrti Jana Masaryka, ale také roli některých osob v útocích proti Sovětskému svazu a StB.

Třídílná Hladkého a Soleckého *Causa Jan Masaryk* byla zařazena do vysílání měsíc poté, co generální prokuratura uzavřela obnovené vyšetřování smrti někdejšího ministra zahraničí.

Pokud lze soudit podle ohlasu v tehdejších médiích, Hladkého cyklus příliš neujal. Kromě toho se díky němu na obrazovce objevila řada tváří a jmen, které měly být z paměti veřejnosti vymazány. I to byl důvod, proč se Hladkého a Soleckého cyklus nikdy nereprízoval a byl dokonce uložen do archivu s omezeným přístupem. V podstatě tedy skončil stejně jako Vávrovy pořady z jara 68.

Události let 1968 a 1969 ukázaly, jak důležitou roli televize ve společnosti hraje, jakou sílu může mít, pokud se chová svobodně a nezávisle, což paradoxně vedlo k tomu, že v následujících dvou desetiletích byla podrobena mnohem větším čistkám a silnější kontrole než ostatní média.

Tento text vznikl v rámci projektu České televize pro teoretickou i historickou analýzu a televizní tvorbu.

Osmašedesátý očiima tří generací

FAKTA - ÚVAHY - NÁZORY

Kolektivní monografie

Vladimír Brabec, Klára Hamanaka, Ivan Hanousek, Ivan Hoffman, Stanislav Holubec, Eva Irmanová, Lukáš Jiříček, Eva Kantůrková, Eva Klausnerová, Jana Kohnová, Jaroslav Kohout, Dušan Kováč, Jan Krajčirovič, Milan Kruml, Martin Kučera, Robert Kvaček, Alena Lábová, Filip Láb, Jan Mervart, Jean Philippe Namont, Jan Příbaň, Jana Půlpánová, Jan Rychlík, Jiří Sekera, Vít Smetana, Jaroslav Šedivý, Jan Šíma, Jan Tesař, Jiří Verner, Sláva Volný ml.

Ediční rada Adam Černý (předseda), Jindřich Beránek, Milena Geussová (editorka ankety), Jarmila Lakosilová (editorka), Helena Pecharová, Sláva Volný ml.

Přehled zkratk a jmenný rejstřík Milena Geussová
Výběr fotografií Dana Kyndrová, výběr karikatur Ivan Hanousek
Na obálce Alexander Dubček mezi novináři a návštěvníky Hradu
v březnu 1968, foto Vladimír Lammer

V roce 2018 vydal Syndikát novinářů ČR – Klub novinářů Pražského jara,
Senovážné nám. 23, 110 00 Praha 1

Odpovědná redaktorka Jarmila Lakosilová
Obálka, sazba, reprodukce a grafická úprava aper-grafika.cz
Tisk a vazba tiskárna Nakladatelství Karolinum,
Pacovská 350, 140 00 Praha 4

Texty z této knihy najdete na <http://www.mediazurnal.cz/vyroci-1968>

Vydání první

Publikace vyšla s pomocí grantu Syndikátu novinářů České republiky

Osmašedesátý očima tří generací

